

Od eklezjologicznej idei do formowania wspólnoty Kościoła lokalnego. Rozdział dotyczący świeckich w uchwałach II Synodu Archidiecezji Katowickiej (2012–2016)

Biskupi zgromadzeni na Soborze Watykańskim II, zwłaszcza w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, a później Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici*, położyli fundamenty magisterialne pod teologiczną refleksję nad tożsamością i misją świeckich w Kościele. Przy czym już synod biskupów, którego owocem jest wspomniana adhortacja (1987), uwydatnił zasadniczą trudność, jaka ujawniła się w ciągu dwudziestu lat recepcji nauczania soborowego: zapewne głównie na skutek pewnej bezwładności praktyki duszpasterskiej, samoświadomość, a co za tym idzie – zaangażowanie świeckich w życie Kościoła – niekoniecznie nadążają za oficjalnym nauczaniem. Dlatego Jan Paweł II określał cel *Christifideles laici* jako „[...] pobudzenie i ożywienie świadomości daru oraz odpowiedzialności wszystkich świeckich i każdego z osobna w komunii i posłannictwie Kościoła”¹.

Ks. GRZEGORZ STRZELCZYK – ur. w 1971, prezbiter archidiecezji katowickiej, teolog (dogmatyka, głównie chrystologia). W latach 2012-2016 sekretarz II Synodu Archidiecezji Katowickiej. Obecnie dyrektor Ośrodka Formacji Diakonów Stałych Archidiecezji Katowickiej i adiunkt w Katedrze Teologii Dogmatycznej i Duchowości Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego.

¹ IOANNES PAULUS II, *Adhortatio apostolica postsynodalis de vocatione et missione Laicorum in Ecclesia et in mundo „Christifideles laici”* (ChL) 2, AAS 81 (1989), 397: „[...] ut in omnibus christifidelibus laicis atque in singulis eorum, firmior suscitetur et sustineatur conscientia de dono et responsabilitate quibus in communionem et missione Ecclesiae omnes afficiuntur”, JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostołska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie „Christifideles laici”*, w: *Adhortacje Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1996, 274.

Nie wydaje się, by te słowa straciły na aktualności. Pobudzenie i ożywianie świadomości i odpowiedzialności świeckich można – moim zdaniem – uznać za stałe wyzwanie stojące przed całym Kościołem. W tej perspektywie należy odczytywać refleksję dotyczącą świeckich podjętą przez II Synod Archidiecezji Katowickiej, który otwarty został w Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata roku 2012 i zamknięty w tę samą uroczystość 2016 roku, a którego piszący te słowa był sekretarzem. Refleksja ta stanowić będzie przedmiot materialny niniejszego studium, a aspektem, który szczególnie będzie nas interesować, jest podjęta przez Synod próba przełożenia soborowej eklezjologii na szereg zaleceń skierowanych głównie do samych świeckich. Skoncentrujemy się zatem na pierwszym (mniej) i drugim (głównie) rozdziale dokumentu *Wsluchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*².

1. Świeccy o i do świeckich? Uwagi o metodzie prac II Synodu Archidiecezji Katowickiej

Z formalnego punktu widzenia autorem uchwał synodu diecezjalnego jest zawsze biskup miejsca – tylko jego autorytetem są one promulgowane³. Niemniej do jakiegoś stopnia (który także zależny jest w praktyce od decyzji biskupa) są wynikiem refleksji synodalnego zgromadzenia. Zatem nim przejdziemy do właściwej analizy interesujących nas fragmentów synodalnego tekstu, użyteczne będzie przedstawienie metody pracy, która doprowadziła do jego powstania.

Ostateczna wersja *Uchwał II Synodu Archidiecezji Katowickiej* jest efektem przyjęcia przez abp. Wiktora Skworca rady zgromadzenia synodalnego, które na poszczególnych sesjach dopracowywało i uchwalało przygotowane przez synodalne komisje i podkomisje projekty. Stały się one punktem wyjścia do redakcji poszczególnych rozdziałów dokumentu końcowego. Należy podkreślić, że do będącego głównym przedmiotem niniejszego studium rozdziału „Świeccy w Kościele katowickim” abp Skworec wniósł tak mało zmian⁴, iż uznać można, że rada Synodu została przez biskupa w pełni przyjęta.

² Ilekroć w niniejszym tekście mowa będzie o *Uchwałach*, odnosić się będziemy do tego tekstu. *Uchwały* mają numerowane akapity, zatem cytować je będziemy poprzez podanie numerów w tekście głównym.

³ KODEKS PRAWA KANONICZNEGO (KPK), kan. 466.

⁴ Dokładne zestawienie zmian wnoszonych przez biskupa w poszczególnych turach redakcji dokumentu końcowego por. *Notatka służbowa* sekretarza Synodu z dnia 21.11.2016, nr VAI - 6/3/2/16.

Komisja ds. Świeckich została powołana w dniu otwarcia II Synodu Archidiecezji Katowickiej⁵. Wspólna dla komisji i podkomisji⁶ metoda pracy przewidywała następujące etapy:

1. Przygotowanie kwerendy pozwalającej komisji na zebranie informacji o sytuacji w archidiecezji w odniesieniu do danego zagadnienia (komisje swobodnie określały zarówno pytania, jak i adresatów kwerendy)⁷.
2. Opracowanie, na podstawie głosów z konsultacji, listy szczegółowych problemów, którymi należałoby się zająć, wraz ze wstępnymi propozycjami rozwiązań i ich uzasadnieniem; tak opracowana lista była ponownie przekazywana do konsultacji.
3. Opracowanie, z uwzględnieniem głosów z konsultacji, projektu dokumentu zawierającego krótki wstęp (diagnoza-wizja) oraz zestaw zarządzeń i zaleceń (praktyczna realizacja wizji); tak opracowany projekt przekazywany był do konsultacji oraz prezentowany na auli synodalnej.
4. Po wstępnej dyskusji w auli następowało otwarte dla członków Synodu posiedzenie danej komisji – na nim dyskutowano nad zgłoszonymi poprawkami, które albo włączano do projektu jako autopoprawki komisji, albo wnioskodawcy je wycofywali pod wpływem dyskusji, albo trafiały pod dyskusję i głosowanie na następnej sesji synodalnej.
5. Po głosowaniu poszczególnych poprawek następowało głosowanie nad całością projektu; jego zatwierdzenie oznaczało zamknięcie prac i przekazanie projektu Arcybiskupowi do ostatecznej redakcji.

⁵ W składzie: członkowie – Aleksander Bańka (przewodniczący), Michał Węgrzyn (sekretarz), Tadeusz Iwanecki (zmarł 23 czerwca 2013), Małgorzata Kidybińska, ks. Szymon Kiera, ks. Ryszard Nowak, Joanna Raś, Marcin Świerad (od października 2013, wcześniej konsultor tej komisji); konsultorzy – Adam Chrobok, ks. Tadeusz Skrzypczyk, ks. Michał Woliński.

⁶ W ramach II Synodu Archidiecezji Katowickiej pracowały następujące komisje i podkomisje: Komisja do spraw Duchowieństwa, Komisja do spraw Powołań i Formacji do Prezbiteratu, Komisja do spraw Świeckich, Komisja do spraw Duszpasterstwa, Podkomisja do spraw Nowej Ewangelizacji, Komisja do spraw Duszpasterstwa Rodzin, Komisja do spraw Duszpasterstwa Młodzieży, Komisja do spraw Misji, Komisja do spraw Katechezy i Wychowania Katolickiego, Komisja do spraw Duszpasterstwa Liturgicznego, Podkomisja do spraw Głoszenia Słowa Bożego, Komisja do spraw Posługi Charytatywnej, Komisja do spraw Społecznych, Komisja do spraw Kultury, Podkomisja do spraw Mediów, Komisja do spraw Dziedzictwa Kościoła Katowickiego, Komisja do spraw Życia Konsekrwanego, Komisja do spraw Ekonomicznych, Komisja do spraw Ekumenizmu i Dialogu Międzyreligijnego.

⁷ Minimalnie były to zespoły synodalne (parafialne, internetowe i tematyczne) i duchowni archidiecezji. Uwaga ta dotyczy wszystkich tur konsultacji.

Na każdym z wymienionych etapów materiał z komisji tematycznych przedstawiany był do akceptacji Komisji Głównej Synodu (której przewodniczył abp Wiktor Skworec) oraz Zespołowi Teologicznemu i Zespołowi Legislacyjnemu. Taka metoda pracy miała:

- a) zapewnić jak najwyższą jakość teologiczną tekstów,
- b) zapobiec procedowaniu nad zagadnieniami czy to wykraczającymi poza kompetencje biskupa diecezjalnego, czy to nieuzyskującymi jego aprobaty,
- c) zapobiec dublowaniu się tych samych zagadnień w pracach różnych komisji.

Nietrudno zauważyć, że taka metoda pracy Synodu skutkowałą powierzeniu komisjom tematycznym decydującej (choć nie wyłącznej) odpowiedzialności za kształt projektów. Już w pracach Zespołu Presynodalnego, który jeszcze przed otwarciem Synodu wstępnie ustalił zadania poszczególnych komisji, w odniesieniu do Komisji ds. Świeckich zarysowała się intuicja, że chodzi o głos samych świeckich skierowany do świeckich – synod diecezjalny daje tutaj większe pole manewru niż sobór czy synod biskupów (na obu świeccy mogą być tylko konsultorami). Dlatego przewodniczącym komisji został wierny świecki, a w jej składzie – na siedmiu członków – było tylko dwóch duchownych.

W pierwszej fazie synodalnych konsultacji (2013 rok) Komisja ds. Świeckich przygotowała – prócz ankiet skierowanych do duchownych i zespołów synodalnych – także kwerendę skierowaną do świeckich pracowników parafii oraz ankietę, którą mógł wypełnić przez Internet każdy wierny⁸. Pytania (ponad 100) dotyczyły głównie wizji duszpasterstwa parafialnego i roli świeckich w parafii oraz tego, jak ich przygotowywać do aktywnej roli w Kościele⁹. Na pytania Komisji odpowiedziało blisko 100 duchownych, ponad 200 członków zespołów synodalnych i ponad 500 wiernych.

W wyniku prac Komisji uwzględniających materiał z konsultacji w kolejnych miesiącach zidentyfikowane zostały zagadnienia, które powinny się znaleźć w projekcie synodalnym, a odzwierciedlające potrzeby duszpasterskie w archidiecezji katowickiej postrzegane z punktu widzenia dojrzałego uczestnictwa świeckich w życiu Kościoła lokalnego

⁸ Oprócz Komisji ds. Świeckich jedynie Podkomisja ds. Głoszenia Słowa Bożego zdecydowała się na taką formę konsultacji. Por. Notatka sekretarza Synodu z dnia 11.06.2013 (VAI – 6/6/2/13) dotycząca dystrybucji ankiet synodalnych.

⁹ Pełna dokumentacja dostępna jest w archiwum II Synodu Archidiecezji Katowickiej.

(zwłaszcza parafii). Przedmiotem kolejnej tury konsultacji w 2014 roku stały się następujące kwestie:

1. Przeżywanie wiary – nie tylko w wymiarze pobożnościowych praktyk, ale jako wydarzenia międzyosobowego, zorientowanego na budowanie więzi z Bogiem.
2. Nauka i praktykowanie przez świeckich modlitewnego kontaktu z Pismem św.
3. Uczestnictwo świeckich w rekolekcjach zamkniętych.
4. Pogłębianie modlitwy i życia duchowego.
5. Formacja świeckich liderów.
6. Zaangażowanie świeckich w posługę nauczania i modlitwy.
7. Formacja intelektu i ducha ku dojrzałości chrześcijańskiej.
8. Współodpowiedzialność świeckich za parafię¹⁰.

Do propozycji Komisji odniosło się indywidualnie 63 duchownych i 110 Zespołów Synodalnych¹¹, głosy te zostały uwzględnione przy ostatecznej redakcji projektu, do której Komisja przystąpiła w 2015 roku. Projekt został zaprezentowany i przedyskutowany na posiedzeniu Komisji Głównej 30 X 2015 r., a następnie na VIII sesji plenarnej Synodu, 12 XII 2015 r. 23 poprawki zgłoszone przez członków Synodu do projektu zostały przedyskutowane na otwartym posiedzeniu 18 I 2016 r., a ostateczne przyjęcie projektu przez zgromadzenie synodalne nastąpiło w głosowaniu na X sesji 9 IV 2016 r.

2. Recepcja eklezjologii *communio*

Jakkolwiek projekt dotyczący świeckich powstawał w samodzielnej komisji, to jej członkowie mieli świadomość, że hermeneutyczną perspektywę dla ich prac wyznaczy inny projekt – Komisji ds. Duszpasterstwa. W ostatecznej redakcji *Uchwał* stanowi on rozdział I: „Duszpasterstwo w Kościele katowickim”. Jemu więc (zwłaszcza teologicznemu wstępowi) musimy się przyjrzeć, nim przejdziemy do dokładniejszej analizy rozdziału poświęconego świeckim.

Wspomnianą perspektywę hermeneutyczną wyznacza już pierwszy akapit „Wstępu” do I rozdziału, wskazując na eklezjologię Sobo-

¹⁰ Por. szczegóły w archiwum II Synodu Archidiecezji Katowickiej (dokumentacja II etapu konsultacji, cz. II: materiały komisji tematycznych 9-18).

¹¹ Należy zwrócić uwagę, iż duszpasterze należeli do Parafialnych Zespołów Synodalnych – często zatem ich zdanie włączone było we wspólne stanowisko zespołu.

ru Watykańskiego II jako niezbywalny punkt odniesienia dla refleksji pastoralnej. Na uwagę zasługuje zwłaszcza synodalne określenie Kościoła: „Kościół – będący w Chrystusie jakby sakramentem zbawienia – pielgrzymuje przez dzieje jako Lud Boży Nowego Przymierza i urzeczywistnia się jako komunია w konkretnych kościelnych wspólnotach” (nr 1). Z punktu widzenia systematycznej refleksji eklezjologicznej zdanie to stanowi próbę syntezy trzech paradygmatów eklezjologicznych, w których odczytuje się zwykle Sobór Watykański II: idei Ludu Bożego, idei *communio* i idei quasi-sakramentu. Trzeba podkreślić, że to, co zwykle ujmowane jest w eklezjologii jako alternatywne klucze interpretacyjne, w tekście II Synodu Archidiecezji Katowickiej ujęte zostaje łącznie, dla wyrażenia trzech nierozdzielnych aspektów Kościoła (dziejzbawczego, inkarnacyjno-sakramentalnego, pastoralnego), przy czym *konkretne wspólnoty kościelne* wskazane zostają jako właściwy przedmiot zainteresowania dokumentu. Kolejny punkt wyjaśnia, o jakie wspólnoty głównie chodzi: „parafia jest miejscem, w którym komunijna natura Kościoła przyjmuje konkretne kształty. Toteż wszyscy wierni – osoby duchowne, świeckie i konsekrowane – urzeczywistniając w mocy Ducha Świętego żywy Kościół, muszą dołożyć starań, aby każda parafia stawała się coraz bardziej wspólnotą wspólnot (komunia, *ko-inonia*), wspólnot budowanych na słowie Bożym (martyria), posłudze sakramentalnej (liturgia) i służbie (diakonia)” (nr 2).

Powyższe zdania wyrażają dość dobitnie orientację uchwał II Synodu Archidiecezji Katowickiej: chodzi o próbę przełożenia pewnej eklezjologii, wyrażonej szeroko w dokumentach Magisterium zwyczajnego¹² oraz rozwijanej w teologii pastoralnej¹³, na wskazania dotyczące życia Kościoła lokalnego, a w nim – zwłaszcza parafii. Wyznaczając zadania poszczególnym osobom i instytucjom, Synod skoncentrował się zatem na wymiarze *ad intra*, co nie pozostaje – jak zobaczymy – bez wpływu na opis tożsamości i zadań świeckich.

3. „Świeccy w Kościele katowickim”

Zarysowane wyżej akcenty eklezjologiczne i pastoralne, związane z rozumieniem Kościoła jako *communio*, stanowią klucz hermeneutyczny

¹² Dokument cytuję obszernie zwłaszcza *List apostolski „Novo millennio ineunte”* Jana Pawła II.

¹³ Dokument powołuje się wprost na dorobek ks. Franciszka Blachnickiego.

dla kolejnych rozdziałów synodalnego dokumentu. Części poświęconej świeckim dotyczy to o tyle szczególnie, że następuje ona bezpośrednio po pierwszym rozdziale, a przed rozdziałami dotyczącymi duszpasterstwa rodzin i młodzieży, które mają już bardziej wyspecjalizowany zakres. Sekcja dotycząca duchownych to dopiero rozdział piąty, co może być pewnym zaskoczeniem, jeśli strukturę dokumentu synodalnego odnieść do struktury *Lumen gentium*, gdzie świeccy omawiani są po duchownych. Jednak zauważyć należy, że w synodalnych uchwałach rozdziały dotyczące świeckich i duchownych wyraźnie się różnią charakterem – ten o duchownych jest znacznie bardziej „techniczny”, koncentruje się na wybranych zagadnieniach praktycznych, co przesądziło o takiej strukturze. Rozdział dotyczący świeckich można zatem odczytywać jako dopełnienie wizji eklezjologiczno-pastoralnej zarysowanej w rozdziale „Duszpasterstwo w Kościele katowickim”. Ujawnia się to zarówno w teologicznym wstępie, jaki i w poszczególnych zaleceniach.

Struktura rozdziału „Świeccy w Kościele katowickim” przedstawia się następująco:

Wstęp (nr 26-28);

Zalecenia (29-60);

Formacja świeckich (29-47);

Formacja ewangelizacyjno-katechumenalna (29-35);

Formacja permanentna (36-47);

Wzrastać w umiłowaniu słowa Bożego (36-40);

Wzrastać w umiłowaniu sakramentów i modlitwy (41-45);

Wciąż na nowo odnawiać się w Chrystusie (46-47);

Animatorzy świeccy – formacja i posługa (48-54);

Świeccy – współodpowiedzialność za parafię (55-58);

Świeccy w świecie (59-60).

Nietrudno zauważyć, że to, co wedle *Lumen gentium* i *Christifideles laici* stanowi wyróżniający element tożsamości świeckich, tzn. zaangażowanie w sprawy świata, w synodalnym dokumencie podjęte zostało dopiero na końcu rozdziału i w dwóch zaledwie punktach. Uzasadnienie tego faktu leży oczywiście także w tym, że nie jest zadaniem synodu diecezjalnego normowanie kwestii związanych z tożsamością świeckich – to bowiem czyni Urząd Nauczycielski w nauczaniu zwyczajnym. Jest za to jego zadaniem refleksja nad tym, jak można w określonych warunkach czasu i miejsca umocnić świadomość tej tożsamości oraz konsekwencji wynikających z niej dla życia kościelnych wspólnot. Ta

konstatacja jednak nie wyjaśnia całkowicie przedstawionych wyżej proporcji dokumentu – konieczne trzeba ją dopełnić danymi zawartymi we „Wstępie”.

Przyjęta metodologia prac synodalnych zakładała ograniczanie do koniecznego minimum teologiczno-pastoralnych wprowadzeń do zarządzeń i zaleceń dotyczących danego aspektu życia Kościoła katowickiego. W świetle tego założenia i w porównaniu ze wstępami do innych rozdziałów, liczący ponad cztery tysiące znaków „Wstęp” rozdziału „Świeccy w Kościele katowickim” jest jednym z najdłuższych i rozpoczyna się od przypomnienia – poprzez przywołanie nauczania Soboru Watykańskiego II¹⁴ i Jana Pawła II¹⁵ – co stanowi o specyfice powołania świeckich (nr 26). Jednak już kolejny akapit wskazuje, iż nie ta kwestia będzie stała w centrum zainteresowania: „Choć «świecki charakter» określa istotę posłannictwa laikatu, nie znaczy to, że całkowicie wypełnia się ono w sprawach świata i wyłącznie do nich ogranicza” (nr 27). I dalej, z wyraźnym naciskiem: „świeccy nigdy nie mogą zostać zepchnięci w swym powołaniu do zajmowania się wyłącznie sprawami tego świata. Wydaje się wręcz, że charakterystyczne dla ich powołania zaangażowanie w świat zyskuje rys autentycznie chrześcijański dopiero wówczas, gdy jest umiejętnie osadzone w sprawach ducha – w sprawach samego Chrystusa i Jego Ewangelii”. Nawiązania do nr 16 soborowego dekretu o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*¹⁶ oraz do nr 120 adhortacji *Evangelii gaudium* papieża Franciszka¹⁷ osadzają tę intuicję w magisterialnym kontekście, jednocześnie nadając całości jednoznacznie ewangelizacyjne nachylenie. Świeccy po to żyją w świecie, by świadczyć w nim o Chrystusie, mogą „głosić ewangeliczne orędzie ludziom, do których duchowni niejednokrotnie mają ograniczony dostęp” (nr 27).

¹⁴ CONCILIIUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”* 31, AAS 57 (1965), 37-38, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 135.

¹⁵ ChL 15, AAS 81 (1989), 413-416, *Adhortacje Jana Pawła II*, t. 1, 287-290.

¹⁶ CONCILIIUM VATICANUM II, *Decretum de apostolatu laicorum „Apostolicam actuositatem”*, AAS 58 (1966), 851-852, SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, 390-391.

¹⁷ FRANCISCUS, *Adhortatio apostolica de Evangelio Nuntiando nostra aetate „Evangelii gaudium”*, AAS 105 (2013), 1070, OJCIEC ŚWIĘTY FRANCISZEK, *Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w świecie współczesnym „Evangelii gaudium”*, Kraków 2014, 112-113.

Wstęp kończy się (nr 28) serią retorycznych pytań, które przenoszą czytelnika z abstrakcyjnej sfery, w której z chrzcielnej tożsamości wywodzi się zadania istotowo przynależące do świeckich, do bardziej rzeczywistego świata, w którym króluje już nie pytanie „co i dlaczego należy zrobić?”, ale raczej – „jak należy zrobić?”, stanowiąc tym samym wprowadzenie do serii zaleceń. Pojawia się wśród nich jedno, które wprowadza wątek nowy w stosunku do poprzednich akapitów „Wstępu”: „jak samemu dojrzewać w wierze i wychowywać do tej dojrzałości innych”? Pytanie to, odczytywane w kontekście następujących po nim zaleceń, wydaje się wyrażać – co najmniej *implicite* – istotny element synodalnej diagnozy sytuacji Kościoła katowickiego: to, co (obiektywnie) nadane jest przez sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego i stanowi o tożsamości świeckich, musi być przez nich (subiektywnie) świadomie przeżyte, zinterioryzowane, by mogło nastąpić przejście od tożsamości do misji, przy czym przejście to nie ma ani charakteru automatycznego, ani punktowego, lecz raczej dokonuje się w ramach rozciągniętego w czasie procesu dojrzewania.

W procesie tym protagonistami są, rzecz jasna, sami świeccy. Nie można spowodować z zewnątrz dojrzałości jakiejś osoby. Nie da się też wybudować w jej imieniu relacji z Bogiem. Akcent w synodalnych zaleceniach pada zatem na to, co jest osobistą odpowiedzialnością każdego i każdej w Kościele w zakresie budowania własnej dojrzałej wiary. Oczywiście „otoczenie” może pomagać lub szkodzić osobistym wysiłkom – synodalny dokument proponuje serię wskazań mających pomóc w kształtowaniu parafialnych środowisk w sposób jak najlepiej służący wyżej wskazanemu celowi. Te dwa aspekty – osobista odpowiedzialność i kształtowanie parafii – jakkolwiek dają się bez trudu wyróżnić w poszczególnych zaleceniach, nie zostały w pełni uwydatnione w strukturze dokumentu. Przy czym jest to najwyraźniej efekt próby nieoddzielania od siebie w poszczególnych zaleceniach aspektu indywidualnego od wspólnotowego. Dobrze ilustruje to np. nr 36 (w sekcji „Formacja permanentna”): „Zaleca się świeckim, aby w swym życiu duchowym kładli akcent na indywidualną i wspólnotową modlitwę słowem Bożym oraz na formację biblijną, szukając okazji do wspólnotowego rozważania słowa Bożego”.

Budowanie parafii jako „wspólnoty wspólnot” zakłada nie tylko indywidualne zaangażowanie poszczególnych osób we własną formację. Niektórzy świeccy – po etapie ewangelizacji i deuterokatechume-

natu – utwierdzeni i dojrzały w wierze, muszą stawać się aktywnymi pomocnikami duchownych w ich pasterskim działaniu skierowanym do poszczególnych grup składających się na wspólnotę parafialną. Praktyka duszpasterska archidiecezji katowickiej pokazuje, że im więcej grup modlitewnych, formacyjnych itd., tym trudniej o bezpośrednią obecność pasterzy w czasie spotkań tychże. Część¹⁸ odpowiedzialności pasterzy musi być zatem przekazywana – zgodnie z zasadą pomocniczości – wiernym świeckim, animatorom¹⁹ (liderom) grup i wspólnot. W konsekwencji konieczna jest – i świadomość ta znajduje wyraz w synodalnym dokumencie w nr 48-54 – dbałość o formację tychże liderów. Synod po pierwsze zwraca im samym uwagę na konieczność permanentnej formacji, po drugie – zachęca do brania współodpowiedzialności za prowadzenie grup (w tym – nauczanie w nich), po trzecie – postuluje instytucjonalne wspieranie formacji animatorów ze strony archidiecezji (poprzez postulowane już w rozdziale I Archidiecezjalne Centrum Formacji Pastoralnej)²⁰.

Kolejna sekcja rozdziału II zatytułowana jest „Świeccy – odpowiedzialność za parafię” (nr 55-58). W kontekście wcześniejszych paragrafów tytuł ten może wzbudzać pewną wątpliwość – czy współdziałanie z duszpasterzami w budowaniu chrześcijańskiej dojrzałości u siebie i braci nie jest wyrazem tejże odpowiedzialności? Jednak z lektury łatwo można się zorientować, że chodzi tym razem mniej o wymiar duchowo-pastoralny, a bardziej organizacyjno-instytucjonalny. Parafia to także majątek, którym trzeba zarządzać itd. Synod zaleca świeckim, by dzielili z duszpasterzami odpowiedzialność za ten wymiar jej funkcjonowania²¹, przy czym podkreślona jest rola parafialnej rady duszpasterskiej

¹⁸ W nr 48 zwraca się uwagę, że każda z grup powinna cieszyć się opieką wyznaczonego duchownego – chodzi o uniknięcie sytuacji, w której świeccy przejmują całkowitą odpowiedzialność za jakąś wspólnotę, przejmując obowiązki wyświęconych pasterzy i tym samym wychodząc poza granice swego powołania.

¹⁹ W trakcie ostatecznej redakcji tomu *Wysłuchani w Duchu. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej* przyjęto zasadę, iż ilekroć mowa jest o liderze, moderatorze, odpowiedzialnymi itd., używa się w nim zawsze terminu „animator”, niezależnie od nazewnictwa przyjętego w danej grupie czy wspólnocie (por. przypis 31 *Uchwał*).

²⁰ Nr 11 stanowi: „Zarządza się powołanie Archidiecezjalnego Centrum Formacji Pastoralnej, którego zadaniem jest wypracowywanie programów formacyjnych służących realizacji modelu parafii jako wspólnoty wspólnot oraz formowanie duszpasterzy, osób świeckich i konsekrowanych dla realizacji tej wizji”.

²¹ Wątek ten powraca jeszcze w rozdziale dotyczącym dóbr materialnych w Kościele katowickim, gdzie podkreślona zostaje rola parafialnych rad ds. ekonomicznych. Ich

jako narzędzia, dzięki któremu wierni świeccy mogą komunikować pasterzom swoje potrzeby oraz może następować przepływ informacji od duszpasterzy do wiernych (np. za pośrednictwem publikowanych sprawozdań z posiedzeń rady).

Wspomnieliśmy już wcześniej, że kwestia zaangażowania świeckich „w sprawy świata” została w pracach synodalnych celowo przesunięta na plan dalszy. Znajduje to odzwierciedlenie w dokumencie końcowym: tematowi temu poświęcone są dwa ostatnie punkty rozdziału dotyczącego świeckich (nr 59-60). Zachęta w pierwszym z nich ma bardzo ogólny charakter, ale zawiera już pewien element diagnozy: niewystarczające lub nieadekwatne do sytuacji zaangażowanie świeckich w życie społeczne często związane jest z niedostateczną świadomością w zakresie katolickiej nauki społecznej. Akapit drugi odnosi się do tej sytuacji wprost, zalecając świeckim, by wykorzystywali „okazje do formacji duchowej i intelektualnej w zakresie katolickiej nauki społecznej oraz by współtworzyli nowe postaci tej formacji”.

Zakończenie

Dotyczący świeckich rozdział dokumentu synodalnego *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej* nie proponuje (intencjonalnie) poszerzonej refleksji eklezjologicznej nad tożsamością i misją świeckich. Raczej przyjmuje, że jest ona dostatecznie wyrażona w nauczaniu Magisterium ostatnich dziesięcioleci, poczynając od konstytucji *Lumen gentium* Soboru Watykańskiego II. Synodalne rozważanie doprowadziło do konstatacji, iż dla życia Kościoła katowickiego kluczowe znaczenie ma ewangelizacyjne zaangażowanie świeckich, ich formacja permanentna oraz współpraca z pasterzami w formowaniu katolików do dojrzałej wiary, która wyraża się przez służbę w Kościele i świecie. W konsekwencji uwaga dokumentu synodalnego – jako narzędzia recepcji idei eklezjologicznych w bieżącym kontekście społecznym i pastoralnym Kościoła lokalnego katowickiego – koncentruje się na tym, co może być szczególnie pożyteczne w wymienionych obszarach: na zaleceniach dotyczących osobistego kształtowania życia duchowego świeckich przez nich samych oraz na formacji, która może stanowić narzędzie kształtowania świadomości chrześcijan. W pierw-

sprawne działanie zostaje wyliczone wśród priorytetów Kościoła lokalnego w odniesieniu do zarządu kościelnymi dobrami materialnymi (nr 471).

szym wymiarze dokument głównie zachęca do aktywności, wskazując priorytetowe jej obszary. W drugim – proponuje także pewne rozwiązania strukturalne. Należy przy tym nadmienić, że większość propozycji strukturalnych znajduje się poza rozdziałem dotyczącym świeckich, choć ściśle koresponduje z jego zaleceniami. Dobrym przykładem jest odpowiadające zaleceniu nr 60 o formacji w zakresie katolickiej nauki społecznej zarządzenie zawarte w rozdziale „Kościół katowicki wobec kwestii społecznych”. Nakazuje ono powołanie do życia Studium Katolickiej Nauki Społecznej „jako oferty naukowo-formacyjnej skierowanej do kręgów: samorządu, biznesu, edukacji, protagonistów życia publicznego i innych” (nr 430). Dla pełnego obrazu synodalnych postanowień dotyczących świeckich konieczne wydaje się zatem także przesłedzenie relacji pomiędzy zaleceniami rozdziału dotyczącego wprost świeckich a wskazaniem innych partii dokumentu. To jednak przekraczałoby znacznie zamysł i objętość niniejszego studium.

From the Ecclesiological Idea to the Formation
of Local Church. A Chapter Concerning the Laypeople
in Resolutions of the Second Synod
of Katowice Archdiocese (2012-2016)
Summary

The Second Synod of the Archdiocese of Katowice was held from 2012 to 2016. The second chapter of its main final document *Listening to the Spirit. Resolutions of the Second Synod of the Archdiocese of Katowice* concerns the lay faithful and it is a deliberate attempt to translate communion ecclesiology into practical demands relating to the life, formation and the service of the lay faithful in the Church of Katowice at the beginning of the 21st century. Firstly, the article examines how the chapter was developed (methods of the Synod's work) and then it gives an analysis of this chapter in reference to the ecclesiological concept of the role of the lay faithful in the Church developed especially in theology in the second half of the 20th century.

Słowa kluczowe: eklezjologia, II Synod Archidiecezji Katowickiej, wierni świeccy.

Keywords: ecclesiology, Second Synod of the Archdiocese of Katowice, lay faithful.

Bibliografia

- II Synod Archidiecezji Katowickiej. Akty wykonawcze*, w: „Wiadomości Archidiecezjalne. Organ Urzędowy Archidiecezji Katowickiej”, *Suplement* do rocznika 2016.
- Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, sygn. VAI-1/12 : VAI-25/12 – VAI-2/16: VAI-29/16, Dokumenty wewnętrzne wytworzone w czasie prac II Synodu Archidiecezji Katowickiej.
- Concilium Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia „Lumen gentium”*, AAS 57 (1965), 5-71, Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 104-166.
- Concilium Vaticanum II, *Decretum de apostolatu laicorum „Apostolicam actuositatem”*, AAS 58 (1966), 837-864, Sobór Watykański II, *Dekret o apostolstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*, w: *SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, 377-401.
- Franciscus, *Adhortatio apostolica de Evangelio Nuntiando nostra aetate „Evangelii gaudium”*, AAS 105 (2013), 1019-1137, Ojciec Święty Franciszek, *Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w świecie współczesnym „Evangelii gaudium”*, Kraków 2014.
- Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis de vocatione et missione Laicorum in Ecclesia et in mundo „Christifideles laici”*, AAS 81 (1989), 393-521, Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie „Christifideles laici”*, w: *Adhortacje Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1996, 271-377.
- Skworc W. abp, *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016.